

Onderzoek gedragsmaatregelen corona en welbevinden Amsterdam

Resultaten 1^e panelonderzoek
RIVM-gedragsunit en GGD'en april 2020

Sinds maart 2020 heeft de Nederlandse overheid diverse maatregelen getroffen om de corona-epidemie te beheersen. Om beter te begrijpen hoe mensen denken over de afgekondigde maatregelen, wat hun drijfveren zijn om zich hier aan te houden en wat de impact op mensen is, voeren het RIVM en GGD GHOR Nederland in samenwerking met de regionale GGD'en een groot onderzoek uit.¹ Het onderzoek gaat over het gedrag van mensen, wat ze vinden van de gedragsmaatregelen van de overheid en hoe het fysiek, mentaal en sociaal met ze gaat in dit coronatijdperk.

In 't kort

- ✓ Uitkomsten voor Amsterdam komen grotendeels overeen met de landelijke cijfers
- ✓ Draagvlak voor het beleid en de gedragsmaatregelen is hoog, veel mensen houden zich eraan
- ✓ Op lange termijn is social distancing lastig om vol te houden, het volhouden van de hygiënemaatregelen kost minder moeite
- ✓ De maatregelen hebben bij een derde van de mensen ongunstige psychosociale gevolgen en ruim de helft van de mensen beweegt minder
- ✓ De uitkomsten zijn niet zomaar te vertalen naar de totale bevolking van Amsterdam, ze geven wel een indicatie. In het panel zijn jongeren, laag- en middelbaar opgeleiden en inwoners van niet-Nederlandse herkomst) ondervertegenwoordigd.

Opzet onderzoek

Het onderzoek naar de gedragsmaatregelen rondom de corona-uitbraak door het RIVM en de GGD'en vond plaats in de vorm van een panelstudie. Een uitnodiging om een online vragenlijst in te vullen is in april 2020 verstuurd aan GGD-, gemeente- en regiopanelen. Ook is de vragenlijst uitgezet via sociale media. In Amsterdam is het Stadspanel van OIS benaderd tussen 20 en 24 april. Er deden 4.845 Amsterdammers van 18 jaar en ouder mee aan het onderzoek, in heel Nederland vulden bijna 90.000 mensen de vragenlijst in. Er zijn onder de Amsterdamse paneldeelnemers vrijwel evenveel vrouwen (50%) als in de bevolking, maar aanzienlijk minder mensen van 18 tot 40 jaar (19%). Ook deden er minder mensen mee die niet geboren zijn in Nederland (10%) en meer mensen met een hoog opleidingsniveau (78%). Van de deelnemers woont 32% alleen en heeft 23% thuiswonende kinderen. Twee derde (64%) heeft betaald werk of is ZZP'er, 27% is met pensioen en 4% is werkzoekend. In het algemeen was de opbouw van het totale landelijke panel vergelijkbaar met dat van Amsterdam: 59% van de deelnemers was een vrouw, 22% in de leeftijd van 16 tot 40 jaar, 5% niet geboren in Nederland en 58% had een hoog opleidingsniveau. De resultaten van het onderzoek zijn niet zomaar te vertalen naar de totale bevolking van Amsterdam. Ze geven wel een indicatie. Deze panelstudie wordt in mei en juni 2020 elke twee weken herhaald. De GGD Amsterdam zal de uitkomsten voor Amsterdam na iedere ronde publiceren.

Opbouw panel en bevolking	panel Amsterdam	panel Nederland	bevolking Amsterdam
vrouwen	50%	59%	51%
jonger dan 40 jaar	19%	22%	41%
niet in Nederland geboren	10%	5%	32%
hoogopgeleid	78%	58%	-

¹ <https://www.rivm.nl/onderzoek/gedrag/onderzoek-gedragsmaatregelen-en-welbevinden>

Opvolgen van de gedragsmaatregelen

Sinds half maart gelden in ons land diverse gedragsregels om het aantal contacten met anderen te verminderen. De regels moeten er verder bij helpen dat tijdens contacten met anderen het coronavirus niet wordt overgedragen. Als mensen denken dat de gedragsregels helpen om besmettingen van zichzelf of anderen met het coronavirus te voorkómen kan dit hun motivatie versterken. Hierover zijn verschillende vragen gesteld in het panelonderzoek.

Meerderheid houdt zich aan de meeste maatregelen

Een ruime meerderheid geeft aan dat zij geen handen schudden, dat zij niet meer dan 3 mensen op bezoek ontvangen en dat zij niet op bezoek gaan bij ouderen en bij mensen met een kwetsbare gezondheid. De cijfers voor Amsterdam wijken niet of nauwelijks af van het landelijke cijfer, zie tabel 1. Opvallend: deelnemers uit Amsterdam rapporteren minder vaak dat zij regelmatig (meer dan 10 keer per dag) hun handen wassen (31%) dan landelijk (42%). Ook niezen en hoesten in de elleboog wordt in Amsterdam minder trouw gedaan. Er is ook positief nieuws: in Amsterdam is het aandeel dat zich in een groep houdt aan de 1,5 meter-maatregel hoger (68%) dan landelijk (63%).

Tabel 1: Opvatting over gedragsmaatregelen (%)

In de afgelopen week voldaan aan adviezen:	Nederland	Amsterdam
Regelmatig handen wassen (\geq 11 keer per dag)	41,5	31,4
Nauwkeurig handen wassen (minimaal 20 seconden)	60,8	62,4
Gebruik papieren zakdoekjes	72,9	73,2
Hoesten/niezen in de elleboog	70,7	66,1
Geen handen schudden	99,5	99,5
1,5 meter afstand houden in een groep van 4 of meer	63,3	68,3
Niet meer dan 3 mensen op bezoek	92,4	95,5
Niet op bezoek bij iemand van 70 jaar of ouder	83,7	81,7
Niet op bezoek bij iemand met een kwetsbare gezondheid	89,8	89,4

Handen wassen niet in alle situaties een gewoonte

Handen wassen is nog niet in alle situaties een gewoonte, zoals na het neus snuiten of bij anderen op bezoek gaan (tabel 2). Mensen hebben wel de gewoonte om hun handen te wassen na een toiletbezoek: 84% van de Amsterdamse deelnemers geeft aan hun handen meestal of altijd te wassen. Verder geeft driekwart van de deelnemers uit Amsterdam aan meestal of altijd hun handen te wassen na thuiskomst, dat is meer dan landelijk. Het cijfer in Amsterdam ligt voor handen wassen voor het eten, na een toiletbezoek, voor het naar buiten gaan en na het snuiten van de neus lager dan landelijk.

Tabel 2: Handen wassen (%)

Meestal of altijd handen wassen:	Nederland	Amsterdam
Voordat u naar buiten ging	27,4	23,4
Als u weer thuis kwam	70,4	75,9
Als u bij iemand op bezoek ging	35,6	33,9
Voordat u ging eten	57,7	45,7
Na toiletbezoek	88,0	84,2
Na het snuiten van uw neus	47,1	35,1

1,5 meter over het algemeen haalbaar

Weinig mensen geven aan dat het (heel) vaak gebeurt dat anderen zich niet aan de 1,5 metermaatregel houden; minder dan één op vijf deelnemers rapporteert dit voor acht nagevraagde situaties (tabel 3). Het meest komt dit in Amsterdam voor tijdens het boodschappen doen (17%). Dit cijfer ligt hoger dan landelijk (12%). Ook bij het werken buitenshuis (16%) en als men thuis bezoek ontvangt (10%) komt het voor dat de afstand van 1,5 meter wordt geschonden. Minder dan 10% van de deelnemers geeft aan dat mensen vaak te dichtbij komen in andere situaties, zoals bij het buiten sporten of een frisse neus halen, bij het uitlaten van de hond of het spelen met kinderen of bij het zorgen voor iemand.

Tabel 3: Afstandsregel (%)

Mensen kwamen (heel) vaak dicht bij dan 1,5 meter de laatste keer in de afgelopen week dat u:	Nederland	Amsterdam
buitenshuis ging werken	20,0	15,6
boodschappen ging doen	12,3	16,8
vrienden of familie bezocht	7,6	9,3
de hond uitliet of met de kids ging buitenspelen	3,0	5,3
een frisse neus ging halen of buiten ging sporten	3,3	6,2
voor iemand ging zorgen	6,3	6,1
naar de dokter of apotheek ging	3,2	3,3
bezoek thuis heeft ontvangen	6,4	10,2

Meerderheid denkt dat maatregelen effectief zijn

Zowel in Amsterdam als elders in het land vindt een ruime meerderheid dat de adviezen van de overheid helpen om de verdere verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Twee verschillen:

Amsterdammers denken minder vaak dat het gebruik van papieren zakdoekjes helpt (75%) tegen 79% landelijk. Hetzelfde geldt voor het advies om niet naar het buitenland te reizen als dat niet noodzakelijk is. In Amsterdam zegt 82% dat dit helpt om het virus te stoppen, terwijl dat landelijk 87% is (tabel 4).

Tabel 4: Effectiviteit van de adviezen (%)

geeft aan dat adviezen (heel) veel helpen tegen de verspreiding van het coronavirus:	Nederland	Amsterdam
20 seconden handen wassen	77,5	78,9
hoesten/niesen in de elleboog	73,8	71,7
gebruik papieren zakdoekjes	79,0	75,4
geen handen schudden	89,6	89,0
1.5 meter afstand houden	83,3	82,6
zoveel mogelijk thuis blijven	83,6	83,7
thuisblijven bij verkoudheid	88,6	88,7
niet op bezoek bij 70-plussers	82,3	80,7
zo min mogelijk bezoek ontvangen	77,1	75,8
alleen noodzakelijk naar het buitenland	86,8	82,3

Draagvlak voor adviezen hoog

Het draagvlak voor de verschillende maatregelen eind april is hoog, zowel in Amsterdam als landelijk. Variërend per maatregel staat 75% tot 94% van de deelnemers in Amsterdam erachter (tabel 5). Het minste draagvlak is er voor het zoveel mogelijk thuisblijven; deze maatregel scoort in Amsterdam (75%) lager dan landelijk (79%).

Minder draagvlak op langere termijn

Aanvullend is gevraagd hoe mensen aankijken tegen de maatregelen als deze nog 6 weken of 6 maanden zouden duren. Het draagvlak voor de meeste maatregelen blijft hoog. Kanttekening: het advies 'ga niet op bezoek bij 70-plussers', 'blijf zoveel mogelijk thuis' en 'ontvang zo min mogelijk bezoek' is voor mensen lastiger om tot half juni vol te houden. In Amsterdam hebben mensen daar over het algemeen iets meer moeite mee dan landelijk. Bij een duur van 6 maanden neemt het draagvlak voor deze maatregelen verder af. Ook schatten mensen in dat het steeds moeilijker wordt om zich te houden aan het 1,5 meteradvies en het advies om alleen noodzakelijke buitenlandse reizen te maken. Het draagvlak lijkt in Amsterdam iets verder af te nemen dan landelijk.

Tabel 5: Draagvlak voor maatregelen, nu en in komende tijd (%)

	tot 28 april		tot half juni		tot eind oktober	
	Neder-land	Amster-dam	Neder-land	Amster-dam	Neder-land	Amster-dam
20 seconden handen wassen	92,0	94,3	92,4	94,5	88,1	90,9
hoesten/niesen in de elleboog	93,0	91,7	93,9	93,0	90,5	91,3
gebruik papieren zakdoekjes	88,2	88,3	90,7	91,4	87,7	89,0
geen handen schudden	87,4	92,8	89,7	93,4	81,9	84,9
1.5 meter afstand houden	92,8	93,8	85,4	84,8	65,4	62,4
zoveel mogelijk thuis blijven	79,7	74,6	64,5	58,1	39,7	33,2
thuisblijven bij verkoudheid	87,2	88,9	85,7	86,1	74,7	76,3
niet op bezoek bij 70-plussers	76,8	78,5	69,6	69,5	47,7	45,0
zo min mogelijk bezoek ontvangen	83,2	83,0	69,1	66,0	45,5	41,8
alleen noodzakelijke reizen naar het buitenland	85,7	89,4	81,0	80,5	64,9	59,9

Meeste mensen hebben vertrouwen in de aanpak

De deelnemers van het panelonderzoek hebben over het algemeen veel vertrouwen in de aanpak van de overheid; slechts 6% heeft hierin (helemaal) geen vertrouwen. In gesprekken met anderen is één op tien (zeer) negatief over de Nederlandse aanpak. Ook is er maar een kleine groep van mening dat het Nederlandse beleid (veel) slechter is dan van andere landen (9%). De cijfers in Amsterdam wijken niet of nauwelijks af van het landelijke beeld.

Tabel 6: Houding ten opzichte van het overheidsbeleid (%)

Deelnemer geeft aan (zeer) negatief te zijn over:	Nederland	Amsterdam
Vertrouwen in aanpak overheid	6,0	6,3
Sentiment in gesprekken met anderen	10,3	9,9
Nederlands beleid om coronavirus onder controle te houden ten opzichte van beleid van andere landen	7,8	8,7

Minderheid denkt corona te krijgen

Eén op zeven deelnemers (15%) uit Amsterdam vindt het (zeer) waarschijnlijk om zelf besmet te raken met het coronavirus (tabel 7). Dat komt ongeveer overeen met het landelijke cijfer (17%). Als mensen besmet zouden raken dan vindt 49% dit ernstig. Een groot deel acht de kans ook groot het virus aan anderen door te geven als ze besmet zouden zijn: 42% acht dit (zeer) waarschijnlijk. Landelijk ligt dit op 52%. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het hoge aandeel alleenwonenden in Amsterdam; zij achten

de kans kleiner dat ze iemand anders zullen besmetten. Bijna iedereen (88%) zou het (heel) erg vinden het virus door te geven aan iemand anders.

Tabel 7: Kans en ernst besmetting (%)

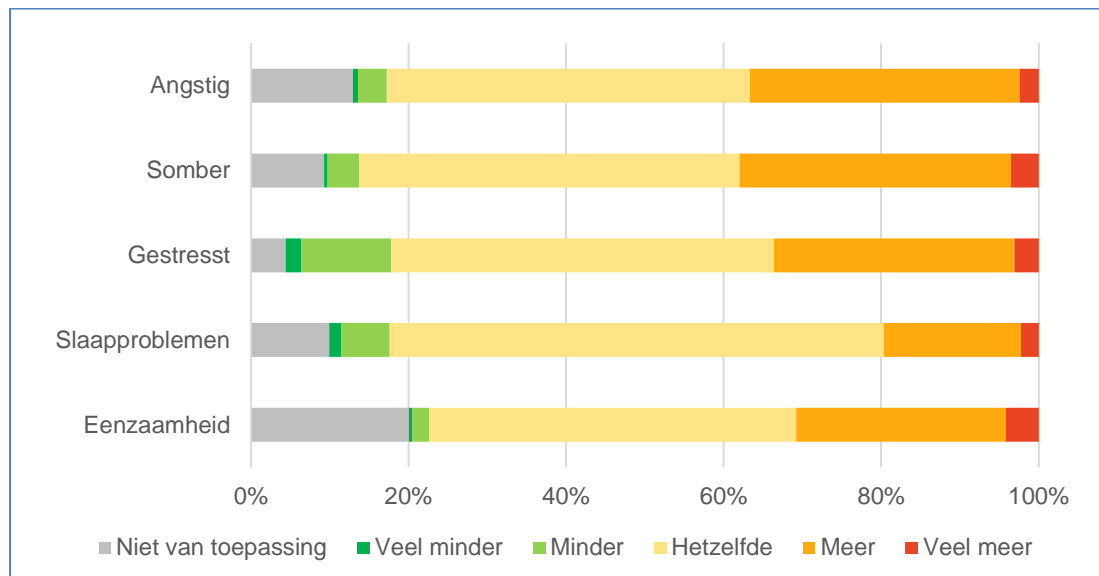
Inschatting (zeer) waarschijnlijk	Nederland	Amsterdam
Zelf besmet raken	16,8	14,9
Anderen besmetten	52,2	41,7
Ernst (heel) erg		
Zelf besmet raken	50,0	48,2
Anderen besmetten	89,9	87,9

Welbevinden en leefstijl

De maatregelen hebben impact op onze mentale, fysieke, en sociale gezondheid. Ook deze aspecten zijn in kaart gebracht.

Meer psychosociale klachten

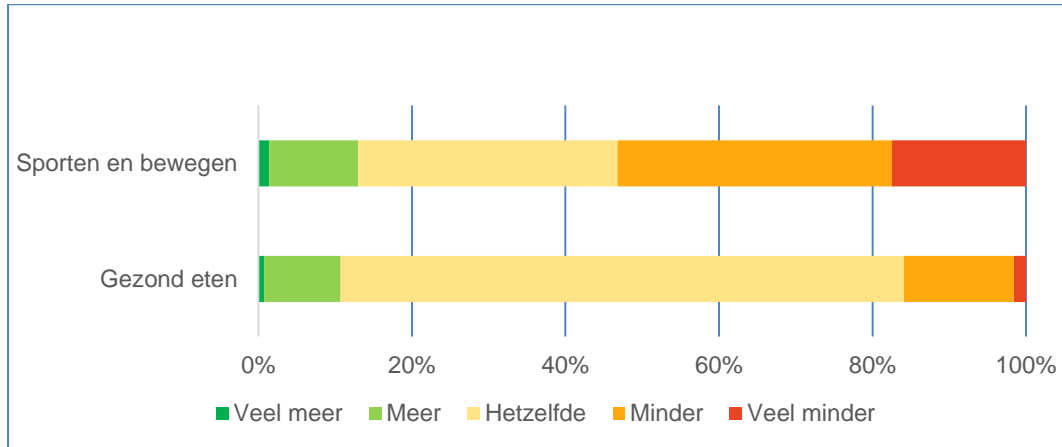
Niet verwonderlijk heeft een grote groep inwoners (veel) meer last van psychosociale klachten in vergelijking met de periode voor de coronamaatregelen. Het gaat om klachten als angst, somberheid, slaapproblemen en eenzaamheid. In Amsterdam rapporteren meer deelnemers dat zij (veel) meer last hebben van somberheidsklachten (38%) dan in heel Nederland (33%). De overige klachten worden in Amsterdam net zo vaak gerapporteerd als elders in het land. De cijfers staan in tabel 7.

Figuur 1: Psychosociale klachten in vergelijking met periode voor de coronamaatregelen

Ruim helft sport minder

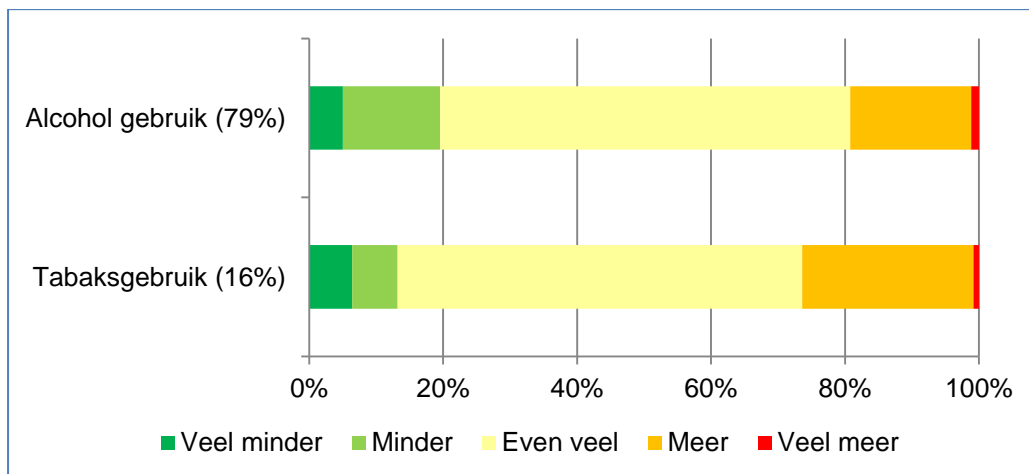
Landelijk geeft meer dan de helft (53%) van de deelnemers aan dat zij minder sporten en bewegen dan voor de coronamaatregelen. In Amsterdam is dat aandeel nog iets hoger (58%). Voor het voedingsgedrag zijn de gevolgen kleiner; zo'n 15% van de deelnemers zegt (veel) minder gezond te eten dan voorheen. Daarbij zien we nauwelijks verschillen tussen Amsterdam en het landelijke cijfer.

Figuur 2: Leefstijl in vergelijking met periode voor de coronamaatregelen

Twee op de tien deelnemers drinken meer

Van de deelnemers die alcohol gebruiken, drinkt in Amsterdam 19% (veel) meer dan voor de coronamaatregelen, dat is iets meer dan landelijk (15%). De groep die nu juist minder alcohol drinkt, is vrijwel even groot (20%). Een kwart van de rokers rookt (veel) meer en 13% juist (veel) minder, zowel in Amsterdam als landelijk.

Figuur 3: Gebruik alcohol en tabak in vergelijking met periode voor de coronamaatregelen

Tabel 7: Welbevinden en leefstijl (%)

Psychosociale klachten	Nederland	Amsterdam
Angstig (veel) meer	36,9	36,7
Somber (veel) meer	32,9	38,0
Gestrest (veel) meer	32,0	33,6
Slaapproblemen (veel) meer	19,6	19,7
Eenzaamheid (veel) meer	29,3	30,8
Leefstijl		
Sporten en bewegen (veel) minder	53,2	57,6
Gezond eten (veel) minder	15,9	14,6
Genotmiddelen		
Alcoholgebruik (veel) meer	14,6	19,2
Tabaksgebruik (veel) meer	27,9	26,4

Colofon

GGD Amsterdam, afdeling EGZ, mei 2020

tekst: Marcel Buster, Henriëtte Dijkshoorn,

foto: Edwin van Eis, Fotobank Gemeente Amsterdam

met dank aan Lieselotte Bicknese (OIS, gemeente Amsterdam) en het Stadspanel van OIS

Contact

email: egz@ggd.amsterdam.nl

www.ggd.amsterdam.nl

tel: 020-5555495